

ONTWERPBESLUIT WET NATUURBESCHERMING VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN
GELDERLAND

Wet natuurbescherming hoofdstuk 3, ontheffing soorten

Datum besluit : 19 januari 2018
Onderwerp : Wet natuurbescherming – 2017-015275 - gemeente Zaltbommel
Activiteit : Realisatie windpark Bommelerwaard-A2 aan de A2 ten zuidoosten van
Zaltbommel
Verlenen/weigeren : Verlenen ontheffing
Aanvrager : Windpark Bommelerwaard-A2 BV
Zaaknummer : 2017-015275

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Windpark Bommelerwaard-A2 BV, Inktfordseweg 3, 5314LL te Bruchem, hierna te noemen de aanvrager, van 8 november 2017, om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming.

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 8 november 2017 ontvingen wij een aanvraag van Windpark Bommelerwaard-A2 BV voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming voor de volgende soorten, zoals weergegeven in tabel 1:

Tabel 1: Vogel- en vleermuissoorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd

Soort	Vallend onder
Kokmeeuw	Vogelrichtlijn
Stormmeeuw	Vogelrichtlijn
Wilde eend	Vogelrichtlijn
Smient	Vogelrichtlijn
Kievit	Vogelrichtlijn
Gewone dwergvleermuis	Habitatrichtlijn
Laatvlieger	Habitatrichtlijn

De ontheffing wordt aangevraagd in verband met de realisatie van Windpark Bommelerwaard-A2. Het windpark bestaat uit drie windturbines die ten zuiden van Zaltbommel in een lijnopstelling (noord-zuid georiënteerd) tussen de A2 en de spoorlijn Den Bosch-Utrecht zullen worden geplaatst (zie figuur 1 in bijlage 1 voor een overzicht van het plangebied).

De aanvraag met onderliggende rapporten maakt deel uit van deze ontheffing.

Voor deze activiteit is niet eerder een ontheffing voor soortenbescherming in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) aangevraagd. Er is geen vergunning aangevraagd in het kader van de Wnb, omdat in de Natuurtoets Windpark Bommelerwaard-A2 geconstateerd is dat er geen negatief effect te verwachten is van het gekozen voorkeursalternatief op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland;

gelet op artikel 3.3, lid 1 en 4 (Vogelrichtlijnsoorten) en 3.8, lid 1 en 5 (Habitatrichtlijnsoorten), van de Wet natuurbescherming;

HEBBEN BESLOTEN

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Windpark Bommelerwaard-A2 BV, Inktfordseweg 3, 5314LL te Bruchem, van de overtredingen van het verbod op het opzettelijk doden van de hieronder in tabel 2 genoemde vogelsoorten (artikel 3.1, eerste lid, Wnb) en vleermuissoorten (artikel 3.5, eerste lid, Wnb) in verband met het bouwen en in gebruik nemen van drie windturbines, in het gebied ten zuiden van Zaltbommel, parallel aan de A2 en de spoorlijn Den Bosch-Utrecht, zoals weergegeven in figuur 1 in bijlage 1.

De ontheffing geldt voor de volgende soort(en), verbodsbepaling(en) en wettelijke belang(en) zoals hieronder weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: Soorten, verboden en belangen

Soort	Verbod		Belang ¹
Kokmeeuw	Artikel 3.1 lid 1 Wnb	Het opzettelijk doden van vogels	A
Stormmeeuw	Artikel 3.1 lid 1 Wnb	Het opzettelijk doden van vogels	A
Wilde eend	Artikel 3.1 lid 1 Wnb	Het opzettelijk doden van vogels	A
Smient	Artikel 3.1 lid 1 Wnb	Het opzettelijk doden van vogels	A
Kievit	Artikel 3.1 lid 1 Wnb	Het opzettelijk doden van vogels	A
Gewone dwergvleermuis	Artikel 3.5 lid 1 Wnb	Het doden van vleermuizen	B
Laatvlieger	Artikel 3.5 lid 1 Wnb	Het doden van vleermuizen	B

¹ Belangen:

- A. Vogelrichtlijn, artikel 3.3, lid 4, sub b1 en b4 Wnb,
 - o 1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - o 4°. ter bescherming van flora of fauna.
- B. Habitatrichtlijn, artikel 3.8, lid 5, sub b1 en b3, Wnb,
 - o 1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
 - o 3°. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorwaarden/voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor de locatie, zoals aangegeven op figuur 1 in bijlage 1.
2. De ontheffing is geldig vanaf de datum van publicatie van het definitief besluit (begin van de aanlegfase) tot 1 juli 2049 (einde van de exploitatiefase).
3. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verboden en belangen, zoals weergegeven in tabel 2.
4. De ontheffinghouder dient contact op te nemen met de Provincie Gelderland, indien er verbodsbepalingen worden overtreden of beschermde soorten worden aangetroffen, waarvoor geen ontheffing is verleend. Dit kan het geval zijn als er onverwachte

negatieve effecten optreden van de activiteiten. Dit kan via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-015275.

5. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
6. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
7. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
8. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden moet melding worden gedaan van de datum van start van de werkzaamheden bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-015275.
9. De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van de aangevraagde soorten.
10. De deskundige op het gebied van de soorten houdt alle bevindingen bij in een logboek en heeft deze beschikbaar op het project. Daarnaast wordt het logboek uiterlijk twee weken na afronding van de aanlegwerkzaamheden verstrekt aan de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-015275. In het logboek wordt vermeld op welke data de deskundige aanwezig was, welke werkzaamheden zijn uitgevoerd en (indien van toepassing) hoeveel exemplaren van welke soorten op welke locatie zijn waargenomen.

Specifieke voorschriften

11. Teneinde het jaarlijks aantal slachtoffers onder vleermuizen te minimaliseren, zijn de turbines voorzien van een stilstandvoorziening, die wordt ingeschakeld bij de volgende omstandigheden:
 - a. bij windsnelheden kleiner dan 5 m/s op ashoogte, én
 - b. in de periode dat vleermuizen actief zijn, nl. van 1 april tot 15 oktober, én
 - c. vanaf een half uur na zonsondergang tot een half uur voor zonsopkomst, én
 - d. bij temperaturen boven de 12° C, én
 - e. bij droog weer.
12. De werkzaamheden starten niet eerder dan nadat door een ecologisch deskundige¹ vooraf in het veld een controle is uitgevoerd, waaruit blijkt dat er geen nesten in gebruik zijn of andere beschermde soorten in het plangebied gedood en/of verstoord kunnen worden.

¹ De provincie Gelderland verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie, habitats en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en ((soort)specifieke) ecologische kennis heeft. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.

Met betrekking tot soorten of specifieke soorten kan als deskundige ook iemand worden aangemerkt die:

- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

BEOORDELING

Project

In de aanvraag beschreven project

De ontheffing wordt aangevraagd in verband met de realisatie van windpark Bommelerwaard-A2. Het windpark bestaat uit 3 windturbines gelegen parallel aan de A2, ten zuiden van Zaltbommel. De aanvraag betreft de bouw en het gebruik van het windpark en behelst het volgende:

- drie windturbines met elk een vermogen van 2,5 tot 4,0 MW en drie bladen per rotor;
- drie windturbinefundamenten;
- een onderhoudsweg;
- per windturbine een kraanopstelplaats, inclusief eventueel benodigde hulpconstructies (damwand/kering);
- een inkoopstation/transformatorstation;
- windmolenparkbekabeling, die is verbonden met het inkoopstation.

Het windpark bestaat uit drie windturbines die ten zuidwesten van Zaltbommel langs de A2 in een lijnopstelling (noord-zuid georiënteerd) zullen worden geplaatst (zie figuur 2, bijlage 1). De onderlinge afstand tussen de turbines varieert van 750-1250 meter.

De afmetingen van de windturbines zijn als volgt:

Onderdeel	Hoogte (meter vanaf maaiveldhoogte)
Ashoogte	Minimaal 100 m - maximaal 120 m
Rotordiameter	Minimaal 100 m - maximaal 120 m
Tiphoogte/-laagte	Minimaal 40 meter en maximaal 180 m
Onderlinge afstand	Circa 1250 meter tussen turbine 1 en 2 en circa 750 meter tussen turbine 2 en 3

De windturbines worden, bij uitvoering van het voorkeursalternatief, geplaatst op de volgende coördinaten:

	X-coördinaat	Y-coördinaat
Windturbine 1	146.747	420.707
Windturbine 2	146.443	422.635
Windturbine 3	146.694	421.468

Voor de plaatsing van de windturbines zal plaatselijk vegetatie worden verwijderd, grond worden vergraven en toegangswegen en kraanopstelplaatsen worden aangelegd. Binnen het project is niet voorzien in het kappen van houtopstanden.

Onderzoek

In de aanvraag beschreven wijze van uitvoering van het onderzoek

Ten behoeve van de ontheffingsaanvraag voor soortbescherming is data van de NDFF voor alle beschermde en Rode Lijstsoorten gebruikt voor de periode 2007-2017. Onder meer zijn hiervoor gegevens opgevraagd van telvak GL7160 van het Meetnet Watervogels (NEM) van SOVON Vogelonderzoek Nederland (gelegen ten westen van de A2). Het gebied ten oosten van de A2 wordt niet geteld binnen het meetnet vanwege de lage aantallen pleisterende zwanen, ganzen of eenden (data NDFF).

Daarnaast is specifiek veldwerk voor vleermuizen verricht, door op vijf geschikte tijdstippen met een batlogger door het gebied te lopen. Voor ieder bezoek geldt dat dit is uitgevoerd tijdens gunstige omstandigheden, die detectie van vleermuizen garandeerde, namelijk bij weinig tot geen wind, relatief hoge temperaturen en weinig tot geen neerslag. Details van de onderzoeksinspanningen zijn te vinden in de Natuurtoets van Bureau Waardenburg.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

In de ecologische toetsing zijn door Bureau Waardenburg (in het rapport "Natuurtoets Windpark Bommelerwaard-A2, Rapportnummer: 17-099") de effecten op beschermde soorten beschreven van het voorgenomen windpark Bommelerwaard-A2. Daarbij worden de effecten in de aanlegfase en de exploitatiefase onderscheiden.

In de aanvraag beschreven factoren die effecten kunnen veroorzaken

In de aanvraag worden de volgende factoren genoemd die effecten kunnen veroorzaken:

- verstoring door de aanwezigheid en beweging van personeel en materieel;
- tijdelijke onbereikbaarheid van leefgebied (door aanleg toegangswegen, opstelplaatsen, materiaalopslag en dergelijke);
- oppervlakteverlies van het (potentiële) leefgebied als gevolg van de plaatsing van de windturbines met bijbehorende voorzieningen;
- verstoring door geluid, licht en trillingen;
- barrièrewerking als gevolg van de fysieke aanwezigheid van draaiende molens;
- sterfte van vogels en vleermuizen door aanvaringen met de windturbines.

Aanlegfase

Effecten op flora, ongewervelden, amfibieën, vissen, reptielen en grondgebonden zoogdieren

Uit het ecologische onderzoek komt naar voren dat effecten op beschermde soorten flora, ongewervelden, amfibieën, vissen en reptielen tijdens de aanlegfase zijn uitgesloten, omdat deze beschermde soorten niet in (de omgeving van) het plangebied voorkomen. Ook is het plangebied niet geschikt voor grondgebonden zoogdieren, met uitzondering van de Steenmarter. De Steenmarter heeft zijn verblijfplaats in nabijgelegen bebouwing. Er wordt echter geen bebouwing gesloopt en evenmin wordt er opgaande begroeiing weggehaald. Aanleg vindt overdag plaats terwijl de steenmarter als nachtdier in zijn verblijfplaats blijft. Dat betekent dat er geen foerageergebied wordt aangetast en er geen verstoring plaatsvindt. Een eventueel effect op de gunstige staat van instandhouding wordt dan ook uitgesloten.

Effecten op vogels

In het plangebied komen diverse vogelsoorten voor, maar er zijn geen broedplaatsen aanwezig in de buurt van de geplande windturbines.

Samengevat komen de volgende soorten voor in het gebied:

- Huismus en Boerenzwaluw komen voor in het gebied, maar de (mogelijke) jaarrond beschermde nesten liggen op meer dan 500 meter van de locaties van de windturbines;
- In de omgeving van het plangebied kunnen Steenuil, Kerkuil en Ransuil voorkomen, maar er zijn geen nestlocaties in de nabijheid van de turbines aanwezig;
- Er is een locatie aan de rand van het plangebied waar nesten (>10) van de Roek voorkomen en waar ook de Boomvalk nestelt. De bomen waarin deze soorten nestelen, blijven intact en de afstand tot de turbines is aanzienlijk;
- Verder is bekend dat de Ooievaar het gebied incidenteel gebruikt als foerageergebied, maar er wordt niet gebroed in het gebied;

In het algemeen zijn de locaties waar de turbines gepland zijn, zelf nauwelijks geschikt als broedplaats voor vogels.

Wanneer er buiten het broedseizoen wordt gewerkt zijn er tijdens de aanleg van het windpark geen effecten op verblijfplaatsen van vogels. Indien er toch in het broedseizoen gewerkt moet worden, wordt er eerst een veldcheck uitgevoerd en zal, voorafgaand aan het broedseizoen het gebied ongeschikt worden gemaakt (kort maaien van de aanwezige vegetatie) om te voorkomen dat er alsnog vogels tot broeden komen. Tijdens de aanlegfase zal er volgens een ecologisch werkprotocol gewerkt worden.

Effecten op vleermuizen

Voor de windturbines hoeven geen gebouwen te worden gesloopt of bomen te worden gekapt, zodat er geen verblijfplaatsen van vleermuizen verdwijnen. Gezien de afstand van de turbines, en de afscherpende bomenrijen langs de erfafscheidingen, is verstoring van verblijfplaatsen door trillingen of verlichting uitgesloten. Bouw vindt overdag plaats wanneer vleermuizen rusten, zodat ook dan geen verstoring plaatsvindt.

Geconcludeerd wordt dat er tijdens de aanlegfase geen verbodsbepalingen van de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb worden overtreden.

Tijdens de aanlegwerkzaamheden zal de zorgplicht in acht worden genomen.

Exploitatiefase

Tijdens de exploitatiefase kunnen er effecten optreden in de vorm verstoring, barrièrewerking en aanvaringssslachtoffers als gevolg het draaien van de rotorbladen. Er treden enkel effecten op ten aanzien van vogels en vleermuizen, aangezien andere beschermde soortengroepen in het plangebied niet voorkomen, anders dan soorten waarvoor vrijstelling van toepassing is in het kader van ruimtelijke ingrepen.

Verstoring

Ten gevolge van het geluid, de verlichting, de beweging en/of de fysieke aanwezigheid van (draaiende) windturbines kan de kwaliteit van het leefgebied van vogels aangetast worden. Gezien de nabije ligging van de A2, de spoorlijn Den Bosch-Utrecht en een industrieterrein aan de noordzijde van het plangebied, wordt het versturende geluidseffect van deze infrastructuur veel groter geacht dan het geluidseffect van de te plaatsen windturbines tijdens de gebruiksfase. Dit betekent dat ervan uitgegaan wordt dat de windturbines niet tot extra geluidsoverlast voor de aanwezige dieren zullen leiden.

Een effect op vogels en vleermuizen als gevolg van objectverlichting op de windturbines kan worden uitgesloten, aangezien blijkens onderzoek² bij andere verlichte objecten als vuurtorens, zendmasten en windturbines een negatief effect van verlichting op vogels niet kon worden waargenomen. Uit beschikbare onderzoeken en kennis komt naar voren dat luchtvaartverlichting op windturbines ook niet leidt tot extra risico's voor vleermuizen. Er is derhalve geen sprake van verstoring van vogels en vleermuizen als gevolg van licht en geluid.

De effecten van beweging en fysieke aanwezigheid van de turbines voor vogels en vleermuizen zullen zich meer uiten in de vorm van barrièrewerking en aanvaringssslachtoffers. Deze aspecten worden hieronder behandeld.

Barrièrewerking

Vogels

In algemene zin is er sprake van een effectieve barrière als vogels door een windparkopstelling hun voedsel- of rustgebied niet of moeilijk kunnen bereiken. In de "Natuurtoets Windpark Bommelerwaard-A2" wordt geconcludeerd dat er voldoende ruimte voor vogels overblijft tussen de windturbines om er ongehinderd door heen te vliegen. Tussen turbine 1 en 2 is de ruimte 1250 meter en tussen turbine 2 en 3 is dat ca. 750 meter, waarbij er resp. ruim 1100 en 600 meter overblijft om er doorheen te vliegen. Het geeft aan dat de mate van omvliegen als gevolg van de windturbines gering is, zodat vogels zonder extra energetische uitgaven toch heen en weer kunnen vliegen tussen rustgebied en foerageergebieden. Een negatief effect van barrièrewerking als gevolg van de bouw van de windturbines is uitgesloten.

Vleermuizen

Voor vleermuizen geldt dat het aantal waargenomen exemplaren in het plangebied beperkt is en dat er geen sprake is van vliegroutes, bijvoorbeeld langs lijnvormige elementen als houtwallen en bomenrijen, door de geplande lijnopstelling van de turbines. Hierdoor is er geen sprake van een barrièrewerking.

Aanvaringssslachtoffers

Uit de Natuurtoets blijkt dat er tijdens de exploitatiefase aanvaringssslachtoffers onder vogels en vleermuizen kunnen optreden. Dit betreft een overtreding van artikel 3.1 lid 1 van de Wnb (doden van soorten van de Vogelrichtlijn) en art. 3.5 lid 1 van de Wnb (doden van Habitatrichtlijnsoorten) en hiervoor is een ontheffing vereist. Dit zal in de volgende paragrafen worden behandeld.

² Lensink & Dirksen 1998, Lensink & van de Valk, 2010 en Lensink & van der Valk, 2013.

Aanvaringsslachtoffers vogels

Uit het vogelonderzoek is een lijst naar voren gekomen van vogelsoorten die in het plangebied voor (kunnen) komen. Voor 5 vogelsoorten wordt méér dan incidentele sterfte voorzien (>1 slachtoffer per jaar), (zie "Natuurtoets Windpark Bommelerwaard-A2"). Het betreft de volgende soorten: Kokmeeuw, Stormmeeuw, Wilde eend, Smient en Kievit. Voor deze 5 soorten (zie tabel 3) wordt ontheffing aangevraagd van de genoemde verbodsbepalingen uit de Wnb (artikel 3.1, lid 1). Voor de overige vogelsoorten, voornamelijk zangvogels op seizoenstrek, worden hooguit incidentele slachtoffers (minder dan 1 exemplaar per jaar) verwacht en wordt geen ontheffing aangevraagd.

Tabel 3: Vogelsoorten waarvoor ontheffing is aangevraagd en de voorspelde jaarlijkse sterfte als gevolg van aanvaring met de te plaatsen windturbines.

Soort	Voorspelde sterfte in exemplaren per jaar
Wilde eend	1-2
Smient	1-2
Kievit	1-2
Kokmeeuw	1-2
Stormmeeuw	1-2

Aanvaringsslachtoffers vleermuizen

In 2017 (zie "Natuurtoets Windpark Bommelerwaard-A2, Rapportnummer: 17-099") zijn vijf soorten waargenomen, namelijk Gewone en Ruige dwergvleermuis, Laativlieger, Rosse vleermuis en Watervleermuis. Van de Ruige dwergvleermuis en de Watervleermuis is een beperkt aantal exemplaren waargenomen en bovendien is de Watervleermuis een watergebonden soort, die in het algemeen zeer laag vliegt (< 5 meter hoogte), zodat een negatief effect op deze twee soorten, als gevolg van de windturbines bij voorbaat kan worden uitgesloten. Voor deze twee soorten is dan ook geen ontheffing aangevraagd. Ook voor de Rosse vleermuis is een beperkt aantal exemplaren waargenomen en wordt het aantal aanvaringsslachtoffers op minder dan 1 per jaar geschat, zodat een ontheffingsaanvraag voor deze soort niet nodig wordt geacht. In tabel 4 wordt aangegeven dat er ontheffing wordt aangevraagd voor de Gewone dwergvleermuis en de Laativlieger en wordt aangegeven hoeveel aanvaringsslachtoffers er jaarlijks worden verwacht.

Tabel 4: Vleermuissoorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd en het aantal berekende aanvaringsslachtoffers per jaar

Vleermuissoort	Aantal waargenomen exemplaren	Geschat aantal aanvaringsslachtoffers/jr
Gewone dwergvleermuis	169	7
Laativlieger	44	2

In de aanvraag beschreven preventieve maatregelen om effecten te voorkomen

In de aanvraag zijn geen preventieve maatregelen opgenomen om effecten op vogels en vleermuizen te voorkomen.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik gemaakt is van een gedragscode voor aanleg en inwerking hebben van winmolens.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet voldoende in deze aanvraag zijn opgenomen en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven overtreding van verbodsbepalingen

Aan de hand van het voorgaande is in de aanvraag genoemd welke verbodsbepalingen worden overtreden. Dit is aangegeven in het aanvraagformulier. Er is ontheffing aangevraagd voor de soorten, verboden en belangen zoals opgenomen in tabel 2.

Beoordeling van de resultaten van het ecologisch onderzoek

Vogels

Wij kunnen instemmen met de conclusies uit het onderzoeksrapport van Bureau Waardenburg, dat er voor 5 vogelsoorten weliswaar meer dan 1 aanvaringslachtoffer per jaar wordt verwacht, maar dat het aantal slachtoffers (veel) minder dan 1% van de jaarlijkse, natuurlijke mortaliteit bedraagt (zie tabel 5). Voor deze soorten wordt een ontheffing aangevraagd van het verbod op (opzettelijk) doden.

Het beeld van beperkte effecten als gevolg van de plaatsing van de drie turbines in windpark Bommelerwaard-A2 komt overeen met andere onderzoeken naar effecten van windmolens: in het binnenland is meestal sprake van diffuse trek (waarbij trekvogels in een breed front overtrekken) en niet van gestuwde trek (waarbij veel vliegbewegingen zijn geconcentreerd in een klein gebied) zoals bij sommige locaties langs de kust. Gezien de locatie van het windpark Bommelerwaard in het binnenland worden relatief lage aantallen vliegbewegingen van trekvogels verwacht. Dit blijkt ook uit de Nationale windmolenrisicokaart (deelkaart trekvogels): de hoogste risico's voor trekvogels bevinden zich langs de kust, de randen van het IJsselmeer en de grote rivieren.

Vleermuizen

Uit het vleermuizenonderzoek van Bureau Waardenburg blijkt dat het gebied wordt gebruikt ten behoeve van vliegroutes en foerageergebied voor een vijftal soorten vleermuizen. Er zijn geen verblijfplaatsen waargenomen ter plekke van de te plaatsen windturbines, zodat de vliegroutes van verblijfplaats naar foerageergebieden niet dichtbij de windturbines lopen. We kunnen instemmen met de constatering dat bij voorbaat al gesteld kan worden dat de in het plangebied waargenomen Watervleermuis, Ruige dwergvleermuis en Rosse vleermuis, geen negatief effect van de windturbines zullen ondervinden vanwege de geringe vlieghoogte (max. 5 meter hoogte voor de Watervleermuis) en geringe aanwezigheid. De Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger komen meer frequent voor en er zal bij de paragraaf over de Staat van Instandhouding worden afgewogen of er sprake is van verwachte negatieve effecten.

Bij de inventarisatie van de aanwezige vleermuizen is bewust afgeweken van het zogenaamde vleermuisprotocol (Netwerk Groene Bureaus, 2017), omdat bij de inventarisatie van vleermuizen in geplande windparken de nadruk niet zozeer ligt bij het vinden van verblijfplaatsen, maar meer op het inventariseren van de aanwezige soorten en aantallen per soort. Ook ligt bij windparken de nadruk meer op inventarisaties in het najaar dan in het voorjaar, waar het protocol vanuit gaat. Wij zijn het eens met deze verlegging van de nadruk van het onderzoek. Waar wij echter twijfels bij hebben is dat afgeweken is van het geadviseerd aantal inventarisatie-uren (minimaal 2 uur per bezoek), dat in het Vleermuisprotocol is opgenomen. Aangezien de berekende mortaliteit van de Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger is gekoppeld aan het aantal exemplaren dat is geïnventariseerd, kan een beperking van het aantal uren dat wordt geïnventariseerd (in geval van windpark Bommelerwaard in de meeste gevallen ruim één uur), leiden tot een onderschatting van het aantal aanwezige exemplaren en daarmee van het aantal slachtoffers. Ook kan de keuze voor een beperkte inventarisatieduur ervoor zorgen dat bepaalde soorten over het hoofd worden gezien, specifiek soorten die vroeger of later actief worden dan andere soorten.

Tot slot zijn wij van mening dat cumulatie met de voorgenomen realisatie van de windparken in Deil en Geldermalsen in ogenschouw moet worden genomen. Bij de paragraaf over de Staat van instandhouding komen wij daarop terug.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald welke verbodsbepalingen worden overtreden. Deze zijn weergegeven in tabel 2. Voor deze soorten en verboden wordt de ontheffing verleend. Dit komt overeen met de aangevraagde soorten en verboden.

Andere bevredigende oplossing

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

In de "Notitie Reikwijdte en Detailniveau windpark Bommelerwaard-A2", is het proces beschreven dat heeft geleid tot de aangevraagde locatiekeuze. Er zijn in de genoemde notitie drie alternatieven voor de opstelling van windmolens onderzocht, namelijk één (met 2 varianten) met drie turbines vooral gesitueerd in het westen van het plangebied en twee (met 2 varianten) met situering in het oosten van het plangebied. Uit dit onderzoek is het voorkeursalternatief (de oostelijke ligging van de turbines) overgebleven, onder meer omdat bij het westelijke alternatief een negatief effect op de Natura2000-doelen voor de Smient niet kon worden uitgesloten, aangezien deze vanuit het Natura 2000-gebied Rijntakken naar het foerageergebied ten westen-zuidwesten van het plangebied heen en weer vliegen.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

Het alternatief met de plaatsing van de windturbines aan de westkant van het plangebied is uiteindelijk minder aantrekkelijk geacht vanwege negatieve effecten op thema's als invloed op vogels, landschappelijke herkenbaarheid en visuele rust en is daardoor komen te vervallen.

Conclusie

In het MER heeft een integrale afweging van alternatieven plaatsgevonden. Wij kunnen ons vinden in het voorgestelde alternatief van de oostelijke opstelling van drie windmolens in het plangebied als gekozen oplossing, omdat deze opstelling in elk geval de mogelijkheden voor vogels om tussen de windturbines door te vliegen, optimaliseert ten opzichte van het alternatief dat de turbines meer westelijk en dicht bij elkaar worden geplaatst.

De locatie van het windpark Bommelerwaard-A2, is ook in de Windvisie van Provincie Gelderland aangegeven als geschikt zoekgebied.

Belang

In uw aanvraag geeft u aan dat u voor het overtreden van de verbodsbepalingen als bedoeld in artikel 3.1, lid 1 en 3.5, lid 1 Wnb, verband houden met de volgende belangen, als bedoeld in artikel 3.3, lid 4, sub b onder 1 Wnb en artikel 3.8, lid 5, sub b onder 3 Wnb.

Het doel van het project is het bouwen en exploiteren van windturbines om daarmee een bijdrage te leveren aan de Nederlandse doelstelling om in 2020 te streven naar 14% energie uit hernieuwbare bronnen. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de beperking van klimaatverandering. Klimaatverandering op haar beurt heeft een grote impact op flora en fauna en uiteindelijk ook op de openbare veiligheid (via duurzame watervoorziening) en volksgezondheid (zoals een toenemende kans op extreem weer). Klimaatverandering betekent ook grotere beperkingen aan het gebruik van koelwater voor de gangbare energieproductie. De bestendigheid van de elektriciteitsproductie - en daarmee ook de openbare veiligheid - kan bij voortzetting van de gangbare energieproductie in het geding komen. De (grootschalige) toepassing van hernieuwbare energie kent deze nadelen niet. Vandaar dat de realisatie van het windpark Bommelerwaard-A2 kan plaatsvinden onder het belang "volksgezondheid of openbare veiligheid". Daarnaast geldt dat door het initiatief voor het milieu wezenlijk gunstige effecten optreden.

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belang(en). De genoemde belangen vormen een voldoende onderbouwing om het optreden van (eventuele) negatieve effecten op de in tabel 2 genoemde beschermde soorten te rechtvaardigen.

Staat van instandhouding

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Ten gevolge van het voorgenomen gebruik van windpark Bommelerwaard-A2, bestaande uit 3 windturbines vindt overtreding plaats van het verbodsartikel 3.1 voor vogelsoorten en van 3.5 van de Wnb voor Gewone dwergvleermuis en Laativlieger.

Vogels

Voor de vijf vogelsoorten waarvoor meer dan incidentele sterfte wordt voorzien (tabel 3) dient het eventueel effect op de gunstige staat van instandhouding (GSI) beoordeeld te worden. Daartoe is het ORNIS-criterium gehanteerd. Dit criterium stelt dat zolang de additionele sterfte t.g.v. een initiatief geringer is dan 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte, er geen effect op de gunstige staat van instandhouding is. Dit is als eerste zeef gehanteerd. Indien de additionele sterfte kleiner is dan deze 1%-mortaliteitsnorm kan een effect op de populatie ten gevolge van het initiatief op zichzelf worden uitgesloten, aangezien de sterfte in dat geval verwaarloosbaar klein is. In tabel 5 is voor de vijf soorten waarvoor meer dan incidentele sterfte wordt voorzien de populatiegrootte, de 1%-mortaliteitsnorm en de voorspelde sterfte weergegeven.

Tabel 5: Populatiegrootte van aangevraagde vogelsoorten, de 1%-mortaliteitsnorm en de voorspelde sterfte als gevolg van aanvaringen.

Soort	Populatiegrootte	1%-mortaliteitsnorm	Voorspelde sterfte
Wilde eend	560.000 ²	2.238	1-2
Smient	800.000 ²	3.760	1-2
Kievit	350.000 ¹	1.015	1-2
Kokmeeuw	520.000 ²	520	1-2
Stormmeeuw	345.000 ²	483	1-2

¹ = www.sovon.nl; geschat aantal ex. op basis van geschat gemiddeld aantal broedparen in 2009-2014;

² = www.sovon.nl; in Nederland aanwezige niet-broedvogelpopulatie op basis van gemiddelde winterpopulatie 2009-2014.

Uit de Natuurtoets en bovenstaande tabel blijkt dat de voorspelde sterfte van de vijf vogelsoorten ruim onder de 1%-mortaliteitsnorm blijft. Daarom wordt geconcludeerd dat een negatief effect op de GSI van de betrokken populaties, door de additionele sterfte van Windpark Bommelerwaard-A2, met zekerheid wordt uitgesloten.

Vleermuizen

Hieronder wordt in tabel 6 voor de twee vleermuissoorten waarvoor ontheffing is aangevraagd een inschatting gegeven van de jaarlijkse mortaliteit van de lokale populatie in het plangebied. Deze inschatting is gebaseerd op de (internationale) literatuur, een vergelijking met andere windparken en *expert judgement*. Daarnaast is deze inschatting vergeleken met de 1%-mortaliteit (afgeleid van rapporten van Bureau Waardenburg over effecten van windmolenparken Geldermalsen, Deil en Bommelerwaard). In deze rapporten is uitgegaan van een populatie-omvang in een gebied met een straal van 30 kilometer, hetgeen beschouwd kan worden als een worst-case-scenario, omdat het leefgebied ook groter kan zijn dan een gebied met een straal van 30 km.

Tabel 6. Vergelijking tussen het aantal verwachte aanvaringslachtoffers van vleermuizen per jaar en de 1%-norm van natuurlijke mortaliteit.

Naam	Populatiegrootte bij r=30 km	1%-mortaliteit, bij populatie-gebied van r=30 km	Aantal waargenomen exemplaren	Voorspelde sterfte
Gewone dwergvleermuis	25.443	51	169	7
Laatvlieger	1.979	3	44	2

De resultaten laten zien dat de gunstige staat van instandhouding van de Gewone dwergvleermuis niet in het geding is, omdat de berekende mortaliteit als gevolg van aanvaring met de turbines ver verwijderd blijft van de 1%-mortaliteit voor de totale populatie in een straal van 30 kilometer rond de geplande turbines.

Voor de Laatvlieger ligt de berekende mortaliteit van 2 exemplaren per jaar dicht bij de 1%-mortaliteit (3 exemplaren). Gezien de beperkte onderzoeksinspanning kan niet uitgesloten worden dat bij een inventarisatie, die meer uren in beslag zou nemen, meer exemplaren

gevonden zouden zijn en dat een hoger aantal slachtoffers berekend zou zijn. Daarmee zou het berekende aantal slachtoffers dichterbij de 1%-mortaliteit kunnen komen te liggen.

Cumulatie van effecten op vleermuizen

Aangezien in de omgeving van windpark Bommelerwaard nog twee andere windparken zijn gepland (windpark Deil en windpark Geldermalsen, beide in de vergunningsfase, maar nog niet gerealiseerd), die binnen een straal van 30 km gelegen zijn, willen we de effecten van die initiatieven ook meenemen in deze toetsing. De gegevens van de drie genoemde windparken zijn opgenomen in tabel 7. Voor de 1%-mortaliteit is hier gerekend met een straal van 30 km, hetgeen beschouwd moet worden als een worst-case uitgangspunt, omdat de 30-km-zones rond deze drie parken tezamen meer bedragen dan een straal van 30 km.

Tabel 7. Overzicht van het aantal waargenomen exemplaren, verwachte aanvaringslachtoffers van vleermuizen per jaar voor de windparken Geldermalsen, Deil en Bommelerwaard en de 1%-norm van natuurlijke mortaliteit.

Soort/Locatie	Aantal waarnemingen (exempl.) ¹			Geschat aantal slachtoffers gebruiksfase			1%-mortaliteits-omvang bij r=30 km
	Geldermalsen	Deil	B'waard	Geldermalsen	Deil	B'waard	
Gewone dwergvleermuis	42	119	169	7	14	7	51
Laatvlieger	3	11	44	<1	<1	2	3
Ruige dwergvleermuis	4	20	4	2	4	<1	28
Rosse vleermuis	0	0	18	<1	<1	<1	3
Watervleermuis	1	2	2	<1	<1	<1	?

¹: Gegevens zijn afgeleid van rapporten van Bureau Waardenburg in het kader van natuurtoetsen ten behoeve van de windparken AVRI (bij Geldermalsen), Deil en Bommelerwaard.

Uit tabel 7 blijkt dat voor geen van de onderzochte soorten het gezamenlijke mortaliteitscijfer boven de 1%-mortaliteit uitkomt. Toch willen we de kanttekening maken, dat zowel bij windpark Deil als bij Bommelerwaard, een beperkte onderzoeksinspanning is geleverd. Het is niet uit te sluiten dat een langere onderzoeksduur (minimaal 2 uur per onderzoeksrondte, zoals het Vleermuisprotocol adviseert) tot een hoger berekend aantal slachtoffers had geleid. Vandaar dat we een extra mitigerende maatregel willen voorschrijven in de vorm van een stilstandvoorziening, gericht op het voorkomen van aanvaringslachtoffers van vleermuizen uit het gebied.

De stilstandvoorziening zal er als volgt uitzien:

Teneinde het jaarlijks aantal slachtoffers onder vleermuizen te minimaliseren, zijn de turbines voorzien van een stilstandvoorziening, die wordt ingeschakeld bij de volgende omstandigheden:

- bij windsnelheden kleiner dan 5 m/s op ashoogte, én
- in de periode dat vleermuizen actief zijn, nl. van 1 april tot 15 oktober, én
- vanaf een half uur na zonsondergang tot een half uur voor zonsopkomst, én
- bij temperaturen boven de 12°C, én
- bij droog weer.

Indien in de gebruiksfase de stilstandvoorziening wordt ingeschakeld, zoals hierboven wordt beschreven (slachtofferreductie met minimaal 80%), kan met zekerheid worden gesteld, dat een negatief effect op de GSVI van de betrokken populaties, door de additionele sterfte in windpark Bommelerwaard, met zekerheid kan worden uitgesloten.

Zorgplicht

Voor alle soorten geldt de zorgplicht ex artikel 1.11 Wnb, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te worden voorkomen.

Conclusie toetsingscriteria

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing verleend worden, omdat:

1. er geen andere bevredigende oplossingen bestaan;
2. er sprake is van in de wet genoemde belangen (Vogelrichtlijn, artikel 3.3, lid 4, sub b onder 1 Wnb en Habitatrichtlijn, artikel 3.8, lid 5, sub b onder 3, Wnb) en;
3. er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding.

VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

Coördinatie

Op grond van artikel 9f, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 coördineren Gedeputeerde Staten van de provincie de voorbereiding en bekendmaking van de besluiten, aangewezen op grond van artikel 9d, eerste lid, van die wet ten behoeve van de aanleg of uitbreiding van een windpark met een capaciteit van ten minste 5 maar niet meer dan 100 MW. De besluiten, aangewezen op grond van artikel 9d, eerste lid, zijn opgenomen in artikel 1 van het Uitvoeringsbesluit rijkscoördinatieregeling energie-infrastructuurprojecten. Het provinciale inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.26 van de Wet ruimtelijke ordening is niet opgenomen in artikel 1 van het genoemde besluit.

Op grond van artikel 3.33, eerste lid, van de Wet ruimtelijke ordening kunnen bij besluit van provinciale staten gevallen of categorieën van gevallen worden aangewezen waarin de verwezenlijking van een onderdeel van het provinciaal ruimtelijk beleid het wenselijk maakt dat:

- De voorbereiding en bekendmaking van nader aan te duiden, op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten worden gecoördineerd (artikel 3.33, eerste lid, onder a), of
- Een inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.26 wordt vastgesteld of een omgevingsvergunning wordt verleend waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onder a, sub 3°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de beheersverordening wordt afgeweken, en de voorbereiding en bekendmaking daarvan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van de besluiten als bedoeld onder a (artikel 3.33, eerste lid, onder b).

In de vergadering van 24 mei 2017 hebben Provinciale Staten van Gelderland besloten om voor de ontwikkeling van Windpark Bommelerwaard-A2 toepassing te geven aan artikel 3.33, eerste lid, van de Wet ruimtelijke ordening, inhoudende dat de voorbereiding en bekendmaking van het inpassingsplan worden gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van de overige besluiten die nodig zijn voor de verwezenlijking van het windpark. Als gevolg van dit besluit doorlopen het inpassingsplan en de overige besluiten gezamenlijk de gecoördineerde procedure.

Op grond van het voorgaande coördineren Gedeputeerde Staten van Gelderland de voorbereiding en bekendmaking van het inpassingsplan met de voorbereiding en bekendmaking van de overige besluiten, waaronder het onderhavige besluit, voor Windpark Bommelerwaard-A2.

Procedure

De coördinatieregeling van artikel 3.33, eerste lid, van de Wet ruimtelijke ordening is van toepassing. Dit betekent dat het inpassingsplan en de overige besluiten, waaronder het onderhavige besluit, gecoördineerd worden voorbereid en bekendgemaakt volgens de procedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. Als onderdeel van die procedure wordt eerst een ontwerpbesluit bekendgemaakt, waartegen zienswijzen kunnen worden ingediend. Vervolgens wordt het definitieve besluit opgesteld.

Gedeputeerde Staten van Gelderland treden op als coördinerend bestuursorgaan. Als gevolg hiervan verzorgen Gedeputeerde Staten de kennisgevingen van de met elkaar samenhangende (ontwerp)besluiten en organiseren zij de behandeling van de eventueel tegen de ontwerpbesluiten ingebrachte zienswijzen.

Zienswijzen

Tegen onderhavig ontwerpbesluit kunnen gedurende de periode van zes weken, zoals aangegeven in de kennisgeving, door eenieder zienswijzen worden ingediend. Wij ontvangen uw zienswijze bij voorkeur schriftelijk.

Bij een zienswijze dienen het zaaknummer 2018-000928 en het kenmerk van het ontwerpbesluit, waarop de zienswijze betrekking heeft, duidelijk te worden vermeld.

Per post:

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Per e-mail:

post@gelderland.nl

Mondeling:

Een mondelinge zienswijze kunt u binnen de gestelde termijn van zes weken inbrengen door op werkdagen tussen 09:00 uur en 17:00 uur een afspraak te maken via het Provincieloket, telefoonnummer 026-3599999. Van een mondelinge zienswijze wordt een verslag gemaakt.

Wat gebeurt er met uw zienswijze?

De zienswijzen worden betrokken bij het vaststellen van het definitieve besluit. Tegelijkertijd met het bekendmaken van het definitieve besluit wordt iedereen die een zienswijze heeft ingediend, geïnformeerd over de wijze waarop hiermee is omgegaan.

Alleen een belanghebbende die een zienswijze heeft ingediend, kan later tegen de vaststelling van het besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Dit is niet vereist als het redelijkerwijs niet mogelijk was een zienswijze in te dienen, bijvoorbeeld als het definitieve besluit ten opzichte van het ontwerpbesluit gewijzigd wordt vastgesteld.

Bijlagen:

- Bijlage 1: Ligging van het plangebied windpark Bommelerwaard-A2

Bijlage 1: Ligging van het plangebied windpark Bommelerwaard-A2

Figuur 1: Ligging van het plangebied en locaties van windturbines binnen Windpark Bommelerwaard-A2 in het voorkeursalternatief (groene cirkels), vergeleken met het andere oostelijke alternatief (blauwe cirkels).

